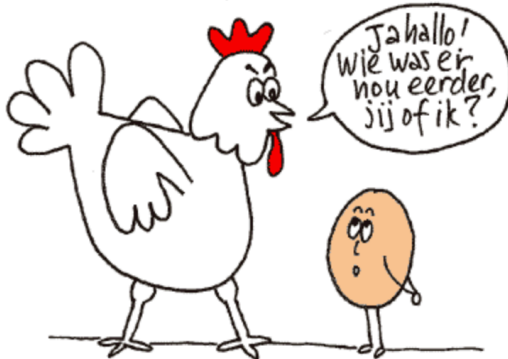

Verhaal van de kip en het ei

Maart 2019

TOS een taalontwikkelingsstoornis, 5-7% van de schoolgaande kinderen...

*"TOS betekent voor mij irritatie, angst om een gesprek te starten, onzekerheid, faalangst..."
(leerling 19 jaar mbo)*

Het is het verhaal van het kip en het ei: Veroorzaken de frustratie en onmacht nog grotere problemen in de taalontwikkeling en de communicatieve redzaamheid, of is het juist de TOS die alle onmacht en frustratie veroorzaakt. Het werkt twee kanten op.

Communicatieproblemen veroorzaakt problemen in de emotionele competentie en dit veroorzaakt gedragsproblemen. Voor een adequate sociale interactie is taal nodig. Taal is nodig om te communiceren, om jezelf te reguleren en om anderen te begrijpen.

Voordat wij het kind afwijzen, is het belangrijk dat wij in het onderwijs ogen en oren hebben voor de hulpvragen van het kind. Elk gedrag is vaak het gevolg van een hulpvraag en ontstaat vanuit onvermogen en frustratie. Komen wij het kind tegemoet in zijn of haar hulpvraag?

Wat betekent het voor ouders en het kind als er gezegd wordt door een instantie waar alle hoop op gevestigd is, dat er niet verder begeleid wordt, een arrangement stopt of dat men 'uitbehandeld' is. Instanties waarvan ouders hoopten dat het kind een passende plek zou krijgen in het onderwijs en de juiste ondersteuning zou krijgen. Bouwend op de expertise die er bij een dergelijke instantie in huis is.

"Mijn kind heeft de diagnose TOS en is 14 jaar. Vanuit alle frustratie en onmacht is hij in de knel gekomen met zijn gedrag. Zijn verwachtingen met betrekking tot zijn toekomst zijn verdwenen. Het beroep dat hij graag zou willen uitvoeren is voor hem zo goed als onbereikbaar. Zo voelt dat voor hem. Zijn droombaan is niet mogelijk. Hij had een arrangement en een fijne ambulante begeleider, maar nu wordt de begeleiding gestopt omdat zijn gedrag op de voorgrond zou liggen t.o.v. zijn TOS. School heeft de juiste ondersteuning nodig bij zijn hulpvragen, maar waar kunnen wij straks terecht als er geen ambulante begeleiding meer is? Hij zit regelmatig thuis omdat hij zich 'ziek' voelt. Maar hij is ziek van onvermogen. Hij wordt met regelmaat de klas uitgestuurd omdat hij dan inderdaad 'ontploft', het is soms gewoon te veel. Hoe nu verder?"

Verhalen waarbij ouders aangeven dat zij hulp nodig hebben, omdat zij zich zorgen maken over de toekomst van hun kind. Een taalachterstand (en zeker een taalontwikkelingsstoornis) op jonge leeftijd kan gevolgen hebben voor het maatschappelijk functioneren op volwassen leeftijd; het taalniveau bepaalt mede het schoolsucces en daarmee iemands positie in de maatschappij.

“Mijn dochter is 11 en zit op het sbo en haar arrangement wordt niet verlengd, omdat haar sociaal-emotionele problemen op de voorgrond liggen en niet de TOS volgens het CVB. Begrijpen zij dan niet dat dit een gevolg is van de TOS? Ze is niet in staat om hele dagen naar school te gaan. Zij gaat nu halve dagen, want het is voor haar te veel. Zij huilt veel en klaagt altijd over buikpijn en hoofdpijn. School weet niet hoe verder en begeleiding van de ambulante begeleider van cluster 2 dreigt nu te stoppen. Wat is straks de toekomst voor mijn dochter, zij heeft geen succeservaringen in het onderwijs en moet straks nog naar het vo? Ik kan haar toch niet halve dagen thuis blijven houden?”

Leerlingen met TOS ‘verwoorden’ hun frustratie en onmacht in gedrag, zelfs met tafels die door de klas vliegen.... Leerlingen met TOS vertonen grote problemen op het gebied van het sociaal en emotioneel welbevinden en kunnen er letterlijk ziek van zijn. Lange tijd overvraagd worden en niet begrepen worden of zelf de talige omgeving niet begrijpend eist zijn tol. Chaos in hun hoofd en zij kunnen dan letterlijk ontploffen.

Ongewenst’ gedrag ontstaat bij de leerling met TOS vanuit problemen met:

- Zwakke executieve functies (inhibitiezwakte, zwak werkgeheugen, zwakke cognitieve flexibiliteit)
- Problemen met de zintuiglijke prikkelverwerking
- Angst, onzekerheid, onbegrip
- Onvoldoende tekst- en luisterbegrip
- Trage informatieverwerking
- Onvoldoende sociaal -emotioneel welbevinden
- Gebrek aan gevoel van autonomie
- Onvoldoende communicatieve redzaamheid
- Onvoldoende kunnen aansturen van eigen handelen.
- Problemen met de emotieregulatie.

Voor de wet op Passend Onderwijs en voor wij ernstige spraak-taalmoelijkheden herkenden als een echte stoornis in de taalontwikkeling, gingen deze kinderen naar het MLK, omdat zij moeite hadden met het talige leren, of naar een ZMOK school vanwege de ernstige gedragsproblemen. Toen werd een TOS (eerst bekend als ESM, ernstige spraaktaal moeilijkheden) meer bekend bij onderzoekers en in het cluster 2 onderwijs. De cluster 2 instellingen beschikken over de kennis en expertise om deze leerlingen te ondersteunen in het regulier- of cluster 2 onderwijs.

Er zijn in het reguliere voortgezet onderwijs steeds meer leerlingen met TOS die het vertrouwen in onderwijs en leren zijn kwijtgeraakt. Wanneer de school geen hulpvraag heeft is er ook geen arrangement (ondersteuning) vanuit cluster 2 mogelijk. Maar wat als de leerling nog altijd grote hulpvragen heeft met betrekking tot zijn communicatieve redzaamheid? Wat als de leerling door zijn TOS compleet vastloopt en opgeeft?

Leerlingen die wij niet begrijpen en waarvan wij de hulpvragen niet herkennen in hun gedrag, maar ook niet erkennen en accepteren met hun belemmering. Een maatschappij waarin een toetscultuur heerst en men vooral gericht is op presteren. Leerlingen met een hulpvraag die zij niet kunnen verwoorden en zodoende zijn er vaak oordelen die geveld worden over het gedrag dat zij laten zien vanuit onmacht en frustratie. Er ontstaan problemen op sociaal – emotioneel gebied en vaak zien wij deze leerlingen dan ook vereenzamen. De ouders voelen zich in de steek gelaten, maar laten wij vanuit onze onmacht en onvermogen vooral niet de kinderen in de steek?

Uit mijn boek ‘Taalontwikkelingsstoornissen in de klas’:

Leerlingen die hun omgeving slecht of niet goed begrijpen of die zich niet goed begrepen voelen, zullen vanuit frustratie in een negatieve spiraal raken. Het ongewenste gedrag zal vaker en met meer heftigheid voorkomen. Niet gehoord en niet gezien worden ligt hier vaak aan ten grondslag en vooral ook bij leerlingen met een TOS. Het is belangrijk om de hulpvraag van de leerling te herkennen zodat er sprake kan zijn van een vertrouwd en veilig gevoel in de klas om vervolgens deze leerling de juiste hulp te bieden. Leerlingen met TOS zullen over het algemeen meer problemen vertonen op het gebied van de sociaal- emotionele ontwikkeling en op het gebied van gedrag.

Een kind met een taalontwikkelingsstoornis zal problemen ondervinden vanuit frustratie en onvermogen en vooral vanuit het overvraagd worden. Internaliserende problemen en externaliserende problemen zullen al snel op de voorgrond liggen. Al heel jong zien wij dit bij leerlingen met TOS. Een leerling met TOS zonder problemen op deze twee gebieden zijn er niet of nauwelijks. Het is niet ‘alleen’ een taalontwikkelingsstoornis. [Een TOS gaat gepaard met sociaal-emotionele problemen en met internaliserende of externaliserende \(gedrag\)problemen.](#)

Zeggen en uitspreken als professional dat je het even niet meer weet geeft ook lucht. Het geeft de ruimte om samen verder te zoeken naar een oplossing. Maak vooral helder wat de hulpvraag is van het kind en doe dit vooral samen met het kind. Maak geen plannen zonder het kind of de leerling hierin te betrekken

Betrek ook de ouder in het proces. Sommige leerlingen zijn gebaat bij sport, zang en dans, bij therapeutisch tekenen (emoties verwoorden op papier), bij trainingen als Rots en water, bij communicatietrainingen, bij omgaan met lotgenoten (zoals bij SpraakSaam of SamenTRoTs), etc. Zoek samen naar mogelijkheden.

Vraag ook de ouders naar hun angsten en hun zorgen. Wat werkt thuis en kan dat ook op school werken? Een kind verliest elke vorm van motivatie wanneer succeservaringen ontbreken en er geen

gevoel meer is van autonomie. Het is belangrijk dat ook het kind met TOS weet 'ik kan het zelf', 'dit lukt mij'. Bespreek wat goed gaat, wat het kind goed kan (Spraaktaalkids en de Spraaktaalgids) Ga op zoek naar succeservaringen en werk vanuit het beheersingsniveau. Het uitgangspunt van de hulp die wordt geboden is vaak het punt waarop de leerlingen 'falen', dan ben je dus een stap te ver en moet je een stap terug.

Een specifieke TOS is meer uitzondering dan regel en een TOS brengt nu eenmaal problemen mee op het gebied van gedrag en de sociaal- emotionele ontwikkeling.

"Ik heb conflicten in de klas met de docent.....vaakomdat ik overvraagd ben en mijzelf en mijn hulpvraag niet goed kan verwoorden" (15 jaar)

"Ik huil veel en ben bang..... omdat ik de talige instructie in de klas niet kan volgen en niet weet wat er van mij verwacht wordt". (11 jaar)

"Ik word verdrietig omdat ik een gesprek wil beginnen, maar ik durf niet..". (12 jaar)

drs. Bernadette Sanders - Rosbergen

Auteur van 'Taalontwikkelingsstoornissen in de klas' (2017, Uitgeverij Lannoo)

Orthopedagoog, eigenaar Smartonderwijs

www.smartonderwijs.nl

